

publikacija, o kateri želim napisati nekaj več, pa je povsem drugačnega značaja. Gre za predstavitev arhivskega gradiva fonda Marjan Kozina, skladatelj in publicist (NME 192). Gradivo predstavlja zapuščino slovenskega skladatelja, ki sta jo novomeški enoti Zgodovinskega arhiva Ljubljana pularila Metka Dovecar in Jurij Kozina, njegova hči in sin.

Dragocene dokumente so skladateljevi svajci (predvsem njegova soproga Neda) skušali že sami urediti, a žal dela niso uspeli končati. Tako se je gradivo, deloma neurejeno, znašlo v arhivu. Tu je pritegnilo pozornost kolegice arhivistke Zorke Skrabl, ki je sklenila zapuščino pomembnega Slovenca dokončno urediti.

Seveda gradivo o Marjanu Kozini, ki ga Zgodovinski arhiv Ljubljana hrani, ni edino ohranjeno. Precej se ga nahaja tudi v drugih kulturnih ustanovah, npr. v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani in Glasbeni šoli Marjana Kozine v Novem mestu. Vendar je tisti del zapuščine, ki ga hrani Zgodovinski arhiv Ljubljana, zelo pester, vsaj po zvrsteh gradiva. Tu namreč najdemo rokopise in tipkopise, spričevala, diplome, korespondenco, slikovno gradivo ter tiske.

Inventar, ki ga je Zorka Skrabl izdelala, je zelo podrobno razdelan. V posebnem poglavju opiše razvrstitev gradiva in elemente inventarja, kar je bilo zaradi pestrosti gradiva pravzaprav neobhodno potrebno. Dokumente je sprva razvrstila na večje skupine po temah oz. vsebini, te pa je razgradila še na manjše in bolj patančne: osebni dokumenti (rojstni in krstni list; spričevala in diplome; prošnje; odločbe; dokazila o službovanju in razna potrdila; pogodbe, računi; odlikovanja in priznanja; nagrade; sami o sebi), korespondenca (čestitke in vabila ob raznih jubilejih; zalivale; obvestila, sporočila), glasbena dela (inštrumentalna glasba: simfonična, komorna in solistična glasba; opera, kantata; zborovska glasba, partizanska pesem; samospevi; šlagerji, popevke, šansonji, operete; filmska glasba; tiski), proza (spisi o lastni glasbi in glasbi na splošno; humoreske, črtice; kritike; govori, referati, predavanja; spisi o vsem mogočem; potopisi, tiski), prevodi, filmski, operni in drugi scenariji in libreti, snemalne knjige, ostalo gradivo (časopisni izrezki o življenju, delu in smrti; sužalne hrvojavke, osmrtnice, govori ipd.; plakati, gledališki in koncertni listi; vabila in sporedi; delo in življenje; kritika njegovih del ipd.; seminarske naloge, poročila glasbenih šol), fotografije (portreti; družinske in priložnostne fotografije; fotografije iz časa NOB; fotografije s sprejemov; fotografije s prijatelji; fotografije njegovih odrskih del in filmov; razne fotografije).

Splošno glasbeno izobraženemu bralcu že branje tega "razvrstitvenega" poglavja najbrž takoj pride na misel, da večina Slovencev pravzaprav pozna Marjana Kozina le kot skladatelja. Le redki pa vedo, da bi ga ravno tako lahko poznali in obravnavali tudi kot publicista, literata. Njegov skladateljski opus resda ni med najboljšejnimi, vendar Zorka Skrabl obenem zapiše, da ta obsega primere z vseh glasbenih področij: opernega, simfoničnega, komornega, solističnega, vokalno-instrumentalnega in filmskega. Tudi na področju publicistike je bil pester avtor, pa naj je šlo

za potopisne članke s popotovanj po Evropi in Egiptu ali pa kritike, polemike, govore, referate in predavanja. Še najinanj morda slišimo o Marjanu Kozini kot literatu - piscu in prevajalcu. Iz njegove zapuščine je razbrati, da je bil človek, poln humorja: pisal je zanimive humoreske tako s področja umetnosti in umetnikov kot dogodkov in stvari iz vsakdanjega življenja (npr. satirični zapis o številnih človekovih lastnostih - od vljudnosti, dobrote in zvestobe do nevoščljivosti in domišljavosti). Posebej moram omeniti tudi atraške zgodbe. Od prevodov pa premore Kozinova zapuščina v Zgodovinskem arhivu Ljubljana pravzaprav le prevode uglasbenih pesmi in enega članka (o početju na Mesece). Posebej pa moram omeniti tudi libreto, tekste pesmi, ki jih je uglasbil, ter operne in balete scenarije - vendar vse njegove stvaritve niso bile realizirane.

Kot sestavni del inventarja je tudi poglavje, ki predstavi Marjana Kozino kot osebo: Življenje in delo Marjana Kozine (1907-1966). To je kratek vpogled v najpomembnejše postaje v njegovem življenju. Kot večina umetnikov ga je vseskozi nosilo po svetu: Novo mesto - Vipava - Novo mesto - Dunaj - Praga - Maribor - Beograd, nato se je vrnil v Slovenijo, kmalu je napočila 2. svetovna vojna in aktivno se je vključil v partizane. Po vojni je služboval v Ljubljani kot izredni profesor kompozicijskega oddelka Akademije za glasbo, kmalu pa je postal tudi redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti v razredu za umetnost. Vendar spričo najbrž nemirne narave ni dolgo zdržal v ljubljanski enoličnosti: rad je potoval, obiskal mnoge kraje Evrope ter celo Egipt.

Zorka Skrabl je inventarju na koncu dodala tudi stvarno kazalo ter kazalo osebnih imen - kar je pravzaprav nujni del. Bralcu sta ob tako raznolikem gradivu resnično v pomoč, kljub temu da je avtorica gradivo uredila in popisala zelo sistematično, in kar je najpomembnejše, pregledno.

Da je inventar izšel kot samostojna publikacija, je razveseljivo. Ne le zato, ker je pač spet eden več. Predvsem zato, ker pripomore k spoznavanju druge, literarne plati skladatelja Marjana Kozine ter spoznavanju njegove široko naravnane osebnosti. In tudi zato, ker se bu s tem Zgodovinski arhiv Ljubljana po svoje oddalžil Kozini. Navomeška glasbena šola, ki se imenuje po njem, se je že.

Marjana Kos

**France Štuki, Knjiga hiš v Škofji Loki III. Stara Loka In njene hiše, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Gradivo in razprave 17, Ljubljana-Škofja Loka 1996**

S prirejeno doktorsko disertacijo je zaključena enkratna trilogija Franceta Štukla "Knjiga hiš v Škofji Loki". V prvi knjigi je avtor obdelal loško predmestje,

v drugi samo mesto Loka, v tretji pa naselje Stara Loka. Knjigo je izdal, tako kot prvi dve, v svoji zbirki Gradivo in razprave, Zgodovinski arhiv Ljubljana, v 600 izvodih na 329 straneh. Zaradi specifičnega značaja Stare Lake, ki je ne moremo enačiti z navadno vasjo, trgov, predmestjem ali mestom, saj je bila sedež loške župnije in famo središče za mesto Škofja Loka in nenazadnje gospodstvo (graščina), se je avtor, tudi zaradi specifičnih virov, lotil predstavitve na nekoliko drugačen način kot v prvih dveh knjigah. O fari Stara Loka so pisali že dekana Jernej Božič in Franc Ksaver Kramer ter Franc Pokorn, starološki kaplan. Od leta 1863 dalje pa se vodi tudi župnijska kronika. V poglavju "Viri in literatura" so predstavljeni: župnijski arhiv (novejši je shranjen v župnišču, starejši pa v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani), memorabilia (koncept Božičeve zgodovine Stare Lake), Stralilova zapuščina (v Arhivu Republike Slovenije), zemljiška knjiga (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki, Arhiv Republike Slovenije, Okrajno sodišče v Škofji Loki), fond Občine Stara Loka (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki), fond Krajevnega ljudskega odbora Stara Loka 1945-1949 (enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki), Kramerjeva avtobiografija Življenje in delovanje Franc-a Ks. Kramerja, poslednjič korarja v Ljubljani, popisano od njega samega (izdal Karol Klun v Ljubljani 1891, 1892 in 1893), Pokornova Loka, Krajepisno zgodovinska črtica (Dom in svet, letnik 7, 1894) in Pokornova zapuščina (Nadškofijski arhiv Ljubljana). V nadaljevanju sledi 34 poglavij ter povzetka v angleščini in nemščini, krajevno in osebno kazalo, kazalo pravnih oseb, beležke, opombe, popravki, spremembe.

V poglavju "Upravne zadeve" predstavi freisinško upravno razdelitev do leta 1803, sedmi kanton ljubljanskega distrikta za časa francoske oblasti, upravni okraj do leta 1849 in celotni upravni razvoj do danes, ko je Stara Loka skupaj s Podlubnikom le še krajevna skupnost v občini Škofja Loka. V poglavju "Cerkvene zadeve - župnija" je povzel pregled cerkvenega razvoja, ki je sicer v obstoječi literaturi najtemeljiteje obdelan. V poglavju "Šolske zadeve" izvemo, da Stara Loka nima lastne osnovne šole, ima pa Center slepih in slabovidnih z ekonomsko komercialno šolo V. stopnje. Sledijo podrobni opisi cerkvenih stavb (stara župnijska cerkev, sedanja župnijska cerkev, kapela - kostnica sv. Lovrenca in kapelica Marije Brezmadežne pod cerkvijo), opisi nagrobnikov iz podre župnijske cerkve, ki so dragocena starološka posebnost, in opis starološkega pokopališča. V Stari Loki je najimpozantnejša posvetna zgradba Starološka graščina, ki jo avtor podrobno opiše, prav tako kot njeno posest in lastnike, pri čemer se zaustavi pri rodbini Stralil in njihovi zbirki muzealij, knjig, arhivalij in slik ter njihovi vodni napravi iz leta 1905, ki je poganjala krožno žago, slamoreznicu in mlatilnico.

Kramerjeva kronika (in drugi viri iz Nadškofijskega arhiva v Ljubljani) je tudi čudovit etnografski vir, zato je bilo možno opisati družabno in politično življenje v Stari Loki, navade in običaje, versko-prosvetna opravila, romanja, darovanje živinskih figuric

sv. Štefanu, kulinarčne posebnosti (trente, alehije in loške smotjke) in lik Staroločana. Zanimivost v Stari Loki je bila iz okoli leta 1909 državna drevesnica, ki je delovala vse do izgradnje novega šolskega centra na Podnu. Sicer pa je od gospodarskih institucij delovala v Stari Loki od leta 1896 do 1947 Hranilnica in posojilnica, registrirana zadruga z omejeno zavezo. Kot vsak kraj na Slovenskem je tudi Stara Loka imela svoje gasilce in leta 1900 ustanovljena gasilsko društvo.

Osrednje poglavje so "Hiše". Za njihov opis oziora razumevanje je bralec namenjeno pojasnilo z uporabljenimi kraticami, sledi pa navajanje vseh hiš po sedajni numeraciji. Poleg opisa sedanjih 155 staroloških hiš avtor navaja tudi opis vseh hiš, ki so nekoč spadale v Stara Loka, danes pa so v drugih naseljih ali ulicah. Sklepni avtorjevimi mislim sledijo še poglavja o slovenščini, prikaz urbanistične rasti od 16. stoletja dalje in podložnosti hiš s kartami in drugimi statističnimi podatki. Knjiga je obogatena s slikovnim gradivom iz loškega muzeja, loškega arhiva in s sodobnimi fotografijami. Skratka, pred nami je izjemno izčrpna zgodovinska, arhivistična, umetnostnozgodovinska, etnološka ... razprava, ki je razen strokovnjakov v prvi vrsti namenjena in posvečena domačinom.

*Žarko Bizjak*

**Lojz Tršan, Razbitje OF in partije v Ljubljani v zadnjem obdobju nemške okupacije, Zbirka Viri št. 10, ADS, Ljubljana 1996, 145 strani**

V zbirki Viri, ki jih izdaja Arhivsko društvo Slovenije, je kot 10., jubilejni, zvezek izšlo delo z naslovom Razbitje OF in partije v Ljubljani v zadnjem obdobju nemške okupacije. Za tisk ga je pripravil kolega magister Lojz Tršan, zaposlen v Arhivu Slovenije, ki se je že v preteklih letih največ ukvarjal prav z zgodovino ljubljanskega odporništvu in problemi njegove organizacije. Delo je sestavljeno iz več delov, in sicer avtorjevega besedila, ki je razdeljeno na spremno besedo, uvod in sklep, ter objave dveh dokumentov: Zapisnika o zaslišanju Leopoldine Mekina, sestavljenega na Upravi policije v Ljubljani, ter Poročila o KP in OF v Ljubljani. Na koncu je magister Tršan dodal še pregled virov o vdoru v ilegalno organizacijo v Ljubljani v letih 1944 in 1945, opombe, povzetek v angleščini in kazalo oseb. Sprva je avtor sicer nameraval objaviti le obsežen zbirnik zaslišanja Leopoldine Mekine, ki se nahaja v Arhivu Slovenije, v dislocirani enoti na Kongresnem trgu, gre za bivši Arhiv Inštituta za novejšo zgodovino, vendar se je po podrobnejšem raziskovanju problematike odločil tudi še za objavo končnega policijskega Poročila o KP in OF v Ljubljani, ki se nahaja v Arhivu ministrstva za notranje zadeve. Oba dokumenta, ki sta tudi precej obsežna, se namreč v precejšnji meri